آثار جهانی ایران - ۱

تخت جمشید شهری بر بلندای تاریخ

پیش از اسلام تخت جمشید یک مکان مقدس ملی بود که برای برگزاری جشن ها مورد استفاده قرارمی گرفت.

تخت جمشید به وسیله «داریوش اول» سومین شاه سلسله هخامنشی بنیان نهاده شد، اما تا زمان حیات وی کامل نشد و ساخت و سازها در دوره جانشینان او یعنی فرزندش «خشایارشا» و نوه‌اش «اردشیر اول» ادامه پیداکرد.

تخت جمشید نامی است که در دوره اسلامی برای این مجموعه عظیم به کار رفته است. گویا در این دوره ایرانیان اطلاع چندانی از پیشینه باستانی خود نداشته و می پنداشتند که اینجا تختگاه «جمشید» از شاهان اساطیری ایران بوده است.

یونانیان تخت جمشید را «پرسپولیس» به معنای شهر پارسه می نامیدند و در زمان ساسانیان نیز آن را «ست ستون» یا همان صد ستون می خواندند. اما نام اصلی تخت جمشید «پارسه کرته» است که اشاره دارد به پارسیان یکی از سه شاخه بزرگ قوم آریایی و به وجود آورنده سلسله هخامنشی. در گل نوشته ها و نیز در کتیبه در گاه سنگی تالار ورودی تخت جمشید، از این مجموعه باعنوان «پارسه» یادشده است.

تخت جمشید دقیقاً در کجا قرار دارد؟

تخت جمشید در ۵۷ کیلومتری شمال شیراز قرار دارد و برخلاف آنچه اغلب می پندارند، نه در محدوده شهر شیراز که درحوزه شهرستان «مرودشت» واقع شده است. این اثر باستانی در دامنه کوهی موسوم به «کوه رحمت» جای گرفته که در زمان هخامنشیان از تقدس مذهبی برخوردار بوده است.

در واقع برای ساختن تخت جمشید، بخش بزرگی از دامنه کوه رحمت را تسطیح کرده و به صورت یک صفه در آورده اند.

این صفه ۱۷۷۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد و مشرف به دشت زیبا و آباد مرودشت است. مردم همواره از جبهه غربی وارد تخت جمشید می شوند که شیبی ملایم به سمت کاخ دارد و از این رو کمتر متوجه ارتفاع آن می شوند. اما از جبهه جنوبی و از درون دشت، تخت جمشید در پایتخگاهی بلند وبسیار پرابهت دیده می شود.

تخت جمشید چند ساله است؟

تخت جمشید در دوره زمامداری سلسله هخامنشیان (۵۵۹ تا ۳۳۳ پیش از میلاد) ساخته شده است. بررسی های تاریخی نشان می دهد که ساخت این اثر سترگ معماری در سال ۵۱۸ پ.م آغاز شد و بیش از یکصدسال به طول انجامید. بنابراین اگر آغاز ساخت تخت جمشید را ملاک قرار دهیم. این اثر اکنون ۲۵۲۳ ساله است و اگر زمان تقریبی پایان ساختنش را درنظر بگیریم، ۲۴۲۳ سال عمر دارد.

وسعت تخت جمشید چقدر است؟

تخت جمشید ۱۲۵۰۰ مترمربع معادل ۱/۴ هکتار وسعت دارد. ابعاد مجموعه کاخ های تخت جمشید که در جهت شمالی - جنوبی واقع شده اند، بدین شرح است: ضلع شمالی ۳۰۰متر، ضلع جنوبی ۳۹۰ متر، ضلع شرقی ۴۳۰ متر و ضلع غربی ۴۵۵ متر.

بنابراین مجموعه تخت جمشید یک چهارضلعی نامنظم است که بزرگترین ضلع آن یعنی ضلع غربی پشت به کوه رحمت داده است.

بنیانگذار تخت جمشید چه کسی است؟

تخت جمشید به وسیله «داریوش اول» سومین شاه سلسله هخامنشی بنیان نهاده شد، اما تا زمان حیات وی کامل نشد و ساخت وسازها در دوره جانشینان او یعنی فرزندش «خشایارشا» و نوه‌اش «اردشیراول» ادامه پیداکرد.

البته عملیات ساختمانی در تخت جمشید تا پایان دوره هخامنشی متوقف نگردید. اما عمده کارها در زمان سلطنت سه پادشاه یادشده به انجام رسید.

بنابراین هنوز هم در تخت جمشید بقایای بناهای نیمه کاره به چشم می خورد. یکی از این بناها دروازه بزرگی است که در ضلع شمال شرقی مجموعه قرار دارد.

تخت جمشید برای چه ساخته شد؟

تخت جمشید یکی از سه پایتخت هخامنشیان بود، اما جنبه کاملاً تشریفاتی داشت و کارهای سیاسی و اداری در دو پایتخت دیگر یعنی شوش (پایتخت زمستانی) و هگمتانه (همدان امروزی، پایتخت تابستانی) به انجام می رسید.

تخت جمشید یک زیارتگاه مقدس ملی بود که برای برگزاری جشن های نوروزی مورداستفاده قرارمی گرفت.

به بیان دیگر همه چیز در تخت جمشید برای بزرگداشت نوروز (آغاز سال ایرانی) بنا شده است. هرساله در نوروز نمایندگان ملت های تحت فرمان امپراتوری هخامنشی که تعدادشان به ۲۸ ملت می رسید به تخت جمشید می آمدند و در دشت بزرگ مقابل آن خیمه می زدند.

آنان پس از بالا رفتن از پله های ورودی اصلی کاخ، از دروازه ملل عبور می کردند و هدایایی را که از سرزمین های خود آورده بودند، به شاهنشاه تقدیم می داشتند. تصاویر گویایی از این تشریفات که نمایندگان ملت های فرمانبردار را با هدایای مخصوص نشان می دهد، در نقش برجسته های تخت جمشید به چشم می آید.

در مراسم نوروز تخت جمشید خارجیان یعنی ملت های بیرون از سلطه هخامنشیان حضور نداشتند و به همین سبب هیچ یک از نویسندگان یونانی که قبل از حمله اسکندر در ایران می زیسته اند، نامی از تخت جمشید به میان نیاورده اند.

حتی «کتزیاس» پزشک یونانی اردشیر دوم اشاره ای به این پایتخت افسانه ای نکرده است.

آیا کارگران تخت جمشید مزد می گرفتند؟

اغلب بناهای سترگ دنیای باستان با بیگاری گرفتن از بردگان یا اسیران جنگی ساخته شده اند. نمونه بارز این بناها اهرام مصر است که برای ساختن شان دهها هزار برده تحت بهره کشی توأم با آزار قرار گرفتند. اما تخت جمشید با همه عظمت و ابهت خود و به وسیله استادکاران و کارگرانی ساخته شد که هریک به سهم خود حقوق معینی دریافت می کردند.

در دهه ۱۳۵۰ شمسی در شمال تخت جمشید و در نزدیکی «دروازه ناتمام» سی هزار لوح گلی به خط عیلامی به دست آمد که دربردارنده صورت پرداخت های دولتی به کارگران، خدمتگزاران و مأموران تخت جمشید بود. در این لوح ها مدت کار، مبلغ دستمزد، چگونگی پرداخت و حتی میزان پرداخت مساعده به کارگران نیز قید شده بود.

لوح های کشف شده برای بررسی بیشتر به آمریکا فرستاده شدند. اما با پیروزی انقلاب اسلامی دولت آمریکا از بازگرداندن آنها به ایران خودداری ورزید. پرونده این موضوع هنوز در محاکم قضایی آمریکا درحال پیگیری است.

تخت جمشید چند ستون دارد؟

حتماً می دانید که بخشی از معروفیت تخت جمشید مدیون ستون ها و سرستون های زیبای آن است که برخی شان زینت بخش موزه های خارجی هستند.

تخت جمشید به وسیله «داریوش اول» سومین شاه سلسله هخامنشی بنیان نهاده شد، اما تا زمان حیات وی کامل نشد و ساخت و سازها در دوره جانشینان او یعنی فرزندش «خشایارشا» و نوه‌اش «اردشیر اول» ادامه پیداکرد

مجموعه کاخ های تخت جمشید به روزگار آبادانی ۵۵۰ ستون داشت که اکنون بخش اندکی از آنها سرپا ایستاده اند. اما پایه اغلب ستون ها همچنان باقی است.

از ۳۶ ستون کاخ آپادانا تنها ۱۳ ستون باقی مانده که هریک قبل از فروافتادن سرستون ها ۱۹/۶۵ متر ارتفاع داشتند. کاخ دروازه ملل، چهارستون به ارتفاع ۱۶/۵ متر داشت که اکنون سه تای آنها پابرجا هستند. در دو تالار صد ستون و نود و نه ستون حتی یک ستون نیز باقی نمانده، اما قطعات ستون های فروافتاده در این سو و آن سو پراکنده است. اکنون همه این قطعات جمع آوری و شماره گذاری شده اند.

ستون های تخت جمشید نسبت به ستون های مشابه یونانی بسیار بلندترو و از این گذشته سرستون آنها که به شکل گاو (دوگاو یا سر انسان) است، چندین تن وزن دارد. برافراشتن ستون هایی با چنین بلندا و وزنی با امکانات ۲۵۰۰ سال پیش بسیار شگفت جلوه می کند و این شگفتی زمانی دوچندان می شود که بدانیم ۵۵۰ ستون از این نوع در تخت جمشید وجود داشته است!

ستون های تخت جمشید آن قدر زیاد بود که «آرتورپوپ» معمار سرشناس آمریکایی از آن با عنوان «جنگل ستون ها» یاد کرده است.

آب آشامیدنی ساکنان تخت جمشید از کجا تأمین می شد؟

در کاوش های تخت جمشید، چاهی به دست آمده که مساحت دهانه آن ۲۲ متر و عمق آن ۲۶ متر است. در زمان آبادانی تخت جمشید آب باران که بر کوه رحمت فرو می آمد، از طریق کانال باریکی به این چاه منتقل و برای مصرف ساکنان کاخ ذخیره می شد. در صورتی که براثر زیادی باران، آب چاه سرریز می شد، به خندق هایی می ریخت که دوراندور آن وجود داشت.

چند کتیبه در تخت جمشید به یادگار مانده است؟

در تخت جمشید ۱۶ کتیبه از دوره هخامنشیان و متعلق به شاهان مختلف این سلسله به یادگار مانده است. این کتیبه ها با خط میخی و به زبان های عیلامی، پارسی باستان و بابلی در دل سنگ نقر شده اند و در دوره هخامنشی خطوط آنها با طلای ناب پر شده بود. یکی از مهمترین کتیبه های تخت جمشید، کتیبه ای از داریوش اول به زبان عیلامی است که وی در آن انگیزه ساخت کاخ را چنین شرح می دهد: «من داریوش شاه هستم. شاه بزرگ، شاه شاهان، شاه کشورهای بسیار، پسر ویشاسپه، یک هخامنشی، چنان که بر بالای اینجا این دژ ساخته آمد، پیش از آن در اینجا دژی ساخته نشده بود. به خواست اهورامزدا این ارگ را من ساختم. اهورا مزدا و دیگر ایزدان را خواست که این ارگ ساخته شود. پس من آنان را ساختم و من آن را ایمن و زیبا و به اندازه ساختم، چنان که می خواستم و گوید داریوش شاه چنان باد که اهورا مزدا یا دیگر ایزدان مرا بیابند و نیز این ارگ را وگذشته از این، هر آنچه در اینجا برپا می کرده شد، مباد آن که به چنگ بدخواه و بداندیش بیفتد.»

در دوران پس از هخامنشیان نیز شاهان بسیاری از خرابه های تخت جمشید بازدید کردند و کتیبه هایی از را خود به یادگار گذاشتند. از جمله می توان به یک کتیبه از دوره ساسانی (سده سوم تا هفتم میلادی)، سه کتیبه از دوره آل بویه (سده چهارم هجری) و سه کتیبه از دوره تیموری (سده نهم هجری) اشاره کرد. مضمون این کتیبه ها گواهی بر عظمت تخت جمشید نزد ایرانیان در همه اعصار است.

غیر از اینها دهها نوشته از افراد مختلف و از جمله سیاحان معروف اروپایی بر روی سنگ های تخت جمشید باقی مانده است.

تخت جمشید کی و چگونه ویران شد؟

تخت جمشید در سال ۳۳۲ پیش از میلاد و هنگامی که «اسکندر مقدونی» ایران را به تصرف خود درآورد، ویران شد. اسکندر دستور داد تا این مجموعه بزرگ را به آتش کشند و خود فاتحانه به نظاره نابودی سترگ ترین یادگار هنری پارس ها نشست. گرچه برخی مورخان غربی کوشیده اند تا حریق تخت جمشید توسط سپاهیان مقدونی را مورد تردید قرار دهند؛ اما در کاوش های باستان شناسی، آثار آتش سوزی در بخش هایی از مجموعه مانند «کاخ هدیش» به دست آمده است.

در جریان آتش سوزی تخت جمشید سقف آن فروریخت. دیوارهای خشتی اش سقوط کرد و جواهرآلات بی شماری به غارت رفت. لیکن ستون ها، پلکان ها، درگاه ها و آزاره های سنگی باقی ماند. این بخش ها نیز به مرور زمان بر اثر فرسایش طبیعی یا لزلزله تا حد زیادی مضمحل شدند و گاه به وسیله عوامل انسانی آسیب دیدند. قسمت های کوتاه تر به تدریج طی ده ها قرن به زیر خاک رفتند و از گزند باد و باران درامان ماندند. این قسمت ها در اوایل سده حاضر به وسیله باستان شناسان از زیرخاک بیرون آمدند و رازهای سر به مهر تخت جمشید را گشودند. هنگامی که تخت جمشید در آتش سوخت، ۱۸۰ سال از بنیانگذاری آن به وسیله داریوش می گذشت.

تخت جمشید پیش از ویرانی چگونه بود؟

بدیهی است که تخت جمشید در زمان هخامنشیان یعنی به روزگار شکوه خود بسیار متفاوت از امروز بود. حتی سنگ ها و نقش های باقی مانده نیز چیزی غیر از این بود که اکنون می بینیم. آجرهای لعاب دار، نمای داخلی و خارجی کاخ ها را زینت می داد. سنگ فرش ها سیاه و سفید بود. سقف های بلند شاید نزدیک به ۵ متر ضخامت داشتند(والبته چوبی بودند) اشکال جانوران مرموز که از طلاپوشیده شده بود، بر درهای مغرفی و آهنی خودنمایی می کردند و حتی برخی دیوارها روکشی از طلا داشتند. برخی ستون های داخلی را اندود و به رنگ های آبی و سفید و سرخ نقاشی کرده بودند، برخی ستون ها نیز روکش فلزی داشتند. پیکرهای نقش شده بر سنگ ها نیز رنگی بودند و آثاری از رنگ های فیروزه ای، یشمی، نارنجی، زرد، ارغوانی روشن و بنفش در کاوش ها به دست آمده است. تیرهای سقف را با ورقه های ضخیم از فلزات قیمتی پوشانده بودند و خطوط کتیبه ها با طلا پر شده بود. این همه تنها بخشی از شکوه افسانه ای تخت جمشید بود که با کاوش های باستان شناسی از وجودشان آگاهیم. اما آگاهی های ما نسبت به آنچه باید از روزگار آبادانی تخت جمشید بدانیم، بسیار اندک است!

پیش از اسلام تخت جمشید یک مکان مقدس ملی بود که برای برگزاری جشن‌ها مورد استفاده قرارمی‌گرفت

تخت جمشید چند کاخ دارد؟

تخت جمشید دارای حدود ۱۲ کاخ و متعلقات آنها است که در زمان های مختلف ساخته شده اند. بقایای برخی از این کاخ ها باقی مانده است و برخی دیگر به کلی از میان رفته اند؛ به گونه ای که با کاوش های باستان شناسی پی به وجودآنها برده ایم. کاخ های تخت جمشید عبارت اند از:

۱- کاخ آپادانا: کاخ آپادانا یا کاخ بارعام بزرگترین کاخ تخت جمشید است که ساخت آن در زمان داریوش اول آغاز شد و در زمان خشایارشا به پایان رسید. آپادانا همان کاخی است که در جشن نوروز پذیرای نمایندگان ملت های تابع امپراتوری هخامنشی بود و بارعام شاه در آن برگزار می شد.

هسته اصلی کاخ آپادانا متشکل از یک تالار مرکزی به مساحت ۳۶۶۰ متر مربع است که به صورت چهارگوش ساخته شده و دارای ۳۶ ستون به ارتفاع ۱۹/۶۵ متر است. این تالار همچنین دارای سه ایوان در سمت شمالی، شرقی و غربی است که هر یک ۱۲ ستون دارند. در سمت جنوبی نیز چند اتاق نگهبانی تعبیه شده. ایوان شمالی ۱۵۰۰ متر مربع مساحت دارد و سطح آن سه متر بالاتر از اختر آپادانا است. این ایوان از طریق یک پلکان دوسویه به حیاط کاخ راه می یابد و معروفیت آن به سبب نقش های بسیار زیبایی است که بر دیواره پلکان حجاری شده. این نقش ها بزرگان ایرانشهر، مبارآوران، سربازان گارد جاویدان، گروه نمایندگان ملل تابعه، دو ابوالهول به شکل شیر بالدار با سر انسان، یک ردیف کاج و سرو و شیری که گاونری را می درد به تصویر می کشند.

ایوان شرقی آپادانا نیز ۱۵۱۲ متر مساحت دارد و پلکان ایوان آن مانند ایوان شمالی منقوش به تصاویری مانند گل و نخل، ابوالهول، سرباز، شیر، مبارآوران شاهی، شیر گاوشکن، رژه هدیه آوران و تعدادی سنگ نبشته است. کاخ آپادانا همچنین دارای حیاطی بزرگ است که سمت شمال و شرق آن را دربرگرفته و شامل تعدادی اتاق نگهبانی است.

۲- کاخ تچر: کاخ تچر در جنوب غربی آپادانا قرار گرفته و رو به آفتاب است. در یکی از کتیبه های این کاخ که به سه زبان ایلامی، فارسی باستان و بابلی است نوشته شده: «داریوش شاه بزرگ، شاه شاهان، شاه کشورها، پسر ویشتاسپه از تخمه هخامنشی که این تچر را ساخت.» بنابراین تچر، کاخ داریوش بوده و گویا جنبه خصوصی داشته است. کاخ تچر ۱۲۰۰ متر مربع مساحت دارد و ارتفاعش از حیاط مجاور ۳ متر بالاتر است. این کاخ شامل یک تالار مرکزی با ۱۲ ستون و اتاق های کوچکی در اطراف آن است. پلکان کاخ نیز منقوش به نقش خدمتگزاران پارسی و مادی است که ظروف آشپزخانه و خوراکی را بر دست خود گرفته اند.

۳- کاخ دروازه ملل: نخستین کاخی که پس از پلکان ورودی تخت جمشید به چشم می آید و در واقع دروازه این مجموعه تلقی می شود، کاخ دروازه ملل است. در کتیبه این کاخ آمده: «این دروازه همه ملت ها را من به خواست اهورامزدا ساختم. بسا ساختمان های خوب دیگر در این پارسه کرده آمد که من برآوردم و پدرم (داریوش)؛ هر آن بنایی که زیبا می نماید، همه را به تأیید اهورامزدا ما ساختیم.»

نمایندگان ملت های تابع امپراتوری هخامنشی برای ورود به تخت جمشید، از این دروازه عظیم می گذشتند و پس از اندکی انتظار در تالار کاخ، با عبور از یک خیابان به سمت کاخ آپادانا و کاخ صد ستون حرکت می کردند. کاخ دروازه ملل چهار ستون به بلندای ۱۶/۵ متر دارد. مساحت تالار آن ۶۱۲/۵ متر مربع است و معروفیتش به سبب دو گاو بسیار بزرگی است که روی جرزهای درگاه جای گرفته اند.

۴- کاخ هدیش: کاخ هدیش که در جنوب تخت جمشید و در بالاترین نقطه آن ساخته شده، کاخ اختصاصی خشایارشا بوده است. این کاخ ۲۲۰۰ متر مساحت دارد و دارای یک تالار ۱۳۱۴ متری با ۳۶ ستون و یک ایوان بزرگ با ۱۲ ستون است؛ به علاوه تعدادی اتاق نگهبانی، کفش کن، برج و...

۵- کاخ صدستون: کاخ صدستون یا تالار تخت، دومین کاخ تخت جمشید از نظر وسعت است که ساخت آن در زمان خشایارشا آغاز شد و به روزگار فرزندش اردشیر اول به پایان رسید. این ۴۶۹۲ مترمربع مساحت و صدستون سنگی دارد که تماماً فرو ریخته اند. در شمال صدستون ایوانی وجود دارد که در گذشته دارای ۱۶ ستون و دومجسمه عظیم از گاو نگهبان بوده است.

۶- حرمسرا: کاخ حرمسرا در زمان خشایارشا ساخته شده و دارای یک تالار اصلی و تعداد زیادی اتاق در راهرو است. همچنان که از نام این کاخ برمی آید، اندرونی و محل اقامت ملکه دربار بوده است.

۷- کاخ سه دروازه: کاخ سه دروازه یا تالار شورا در جنوب کاخ آپادانا قرار گرفته و از آنجا که با سه درگاه به کاخ های دیگر مرتبط می شد، کاخ سه دروازه و گاه «کاخ مرکزی» خوانده می شود. مهمترین بخش این کاخ یک تالار ۲۴۰ متری با چهارستون سنگی است.

۸- کاخ خزانه: کاخ خزانه که در جنوب کاخ صدستون قرار گرفته شامل یک تالار ۹۹ ستونی، یک تالار ۱۰۰ ستونی، چندسالن، تعدادی اتاق و دوحیاط خلوت است. خزانه توسط داریوش ساخته شد و در زمان خشایارشا تغییراتی در آن پدید آمد.

غیر از اینها، تخت جمشید دارای بناهای متعددی است که عبارت اند از کاخ های موسوم به کاخ «ج»، کاخ «د» و کاخ «هـ»؛ دروازه ناتمام که ساخت آن به سبب حمله اسکندر نیمه کاره مانده، پلکان ورودی تخت جمشید، انبارهای خزانه شاهی و جایگاه سیاهیان.

آرامگاه چه کسانی در تخت جمشید قرار دارد؟

به جز کوروش بنیانگذار سلسله هخامنشیان که در پاسارگاد (۸۰ کیلومتری شمال تخت جمشید) دفن شده است، آرامگاه بیشتر شاهان نامدار این سلسله مانند داریوش اول، خشایارشا و اردشیر اول در «نقش رستم» واقع در ۳ کیلومتری غرب تخت جمشید قرار دارد. اما در کوه رحمت مشرف به تخت جمشید نیز سه آرامگاه وجود دارد که هر سه تقریباً به یک شکل و با اقتباس از آرامگاه های نقش رستم ساخته شده اند. آرامگاه های تخت جمشید به اردشیر دوم، اردشیر سوم و داریوش سوم (آخرین شاه هخامنشی) تعلق دارند و آرامگاه اخیر نیمه کاره باقی مانده است. در آرامگاه اردشیر دوم دوقبر که احتمالاً جای تابوت شاه و ملکه بوده، به چشم می خورد و در آرامگاه اردشیر سوم نیز شش قبر حفر شده است. این قبرها علاوه بر شاه به سایر افراد خانواده سلطنتی تعلق داشته اند.

در حال حاضر برای رسیدن به آرامگاه های تخت جمشید از پله هایی که از سنگ کوه تراشیده شده بالا می روند، اما جالب است بدانید که در دوره هخامنشیان برای رسیدن به آنها از بالابر یعنی نوعی آسانسور ابتدایی استفاده می کردند!

حفاظت بین المللی تخت جمشید از چه زمانی آغاز شد؟

تخت جمشید در سال ۱۹۷۸ میلادی (۱۳۵۷ شمسی) برابر کنوانسیون «حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان» (مصوب ۱۹۷۲ یونسکو) در فهرست آثار جهانی به ثبت رسید و تحت حمایت وحفاظت بین المللی قرار گرفت. چهارسال پیش از این تاریخ، ایران به کنوانسیون یادشده پیوسته بود و سه اثر خود یعنی زیگورات چغازنبیل، میدان نقش جهان اصفهان و تخت جمشید را برای ثبت در فهرست آثار جهانی به کمیته بین الدول برای حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان معرفی کرده بود. این هر سه در تابستان سال ۱۳۵۷ با تصویب قاطع کشورهای عضو کنوانسیون در فهرست آثار جهانی جای گرفتند.

محوطه تاریخی دره شهر ایلام تعیین حریم شد

۵۰ هکتار از محدوده ۲۰۰ هکتاری شهر تاریخی دره شهر (سیمره) با تصویب معاونت حفظ و احیای آثار تاریخی ـ فرهنگی تعیین حریم شد.

به گزارش خبرگزاری میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری (CHTN)، «بهزاد فریادیان» سرپرست فعلی پایگاه شهر تاریخی دره شهر ضمن بیان این مطلب گفت: به دلیل حفظ ارزش های فرهنگی ـ تاریخی شهر سیمره و رعایت کردن ضوابط حفاظتی و معماری، این شهر تاریخی تعیین حریم شد.

وی افزود: با تعیین حریم سیمره کارشناسان ما اقدام به شناسایی مدعیان و مالکان زمین های کشاورزی در محدوده عرصه و حریم درجه یک می کنند تا زمینه اقدامات بعدی جهت خرید، تملک و پاکسازی عناصر زائد و دخل وتصرف غیرقانونی فراهم شود. فریادیان تصریح کرد: در حال حاضر در حریم درجه یک شهر، خانه هایی ساخته شده و تا پایان عمر مفید خانه ها هرگونه ساخت و ساز جدید در حریم درجه یک ممنوع است و یا باید با هماهنگی سازمان میراث فرهنگی ایلام انجام شود. وی ادامه داد: پس از سپری شدن عمر مفید، این خانه ها در تملک میراث فرهنگی درمی آید. سرپرست پایگاه تاریخی دره شهر در خصوص کاوش دره شهر (سیمره) گفت: امسال حتماً کار کاوش شهر تاریخی دره شهر را به سرانجام خواهیم رساند، اما تا امروز هنوز سرپرست کاوش مشخص نشده است.

کشف ساخت و سازهای دوره ایلخانی در تکاب

گروه شهرستانها: پژوهش های باستان شناسی امسال در محوطه تاریخی تخت سلیمان تکاب، به کشف ساخت و سازهای مربوط به دوره ایلخانی منجر شد. به گفته ابراهیم حیدری مدیر مجموعه میراث جهانی تخت سلیمان تکاب، در نتیجه کاوش در ضلع شرقی محدوده درونی دروازه شمالی که در ادامه کارهای سالهای قبل با مجوز پژوهشکده باستان شناسی به عمل آمد، آثاری مانند بقایای دهلیز اطراف مجموعه مقدس دوره ساسانی، ساخت و سازهایی مربوط به دوره ایلخانی به ویژه بقایای یک حمام قدیمی و کارگاههای کوچک صنعتی و اشیایی مانند ظروف سفالی در این منطقه به دست آمد.

همچنین در کاوش در محل منسوب به آسیاب های دوره ساسانی در محدوده بیرونی ضلع شمال شرقی دروازه شمالی این منطقه بقایای آثار معماری محوطه کوچکی مربوط به دوره ساسانی کشف شد.

مدیر مجموعه میراث جهانی تخت سلیمان هدف از انجام این کاوش ها را در تکمیل اطلاعات و شناسایی بیشتر بقایای آثار معماری در مجموعه دانست و گفت: همزمان با انجام عملیات کاوش، آثار مجموعه پس از مرمت و استحکام بخشی نسبت به مستندسازی و طراحی آن آشیا اقدام و تعداد قابل توجهی از آنها بعد از مطالعه به موزه ارومیه تحویل داده شد.

وی ادامه داد: به منظور تکمیل اطلاعات مربوط به روند شکل گیری، چگونگی ساخت و سازهای محوطه براساس مطالعات باستان شناسی به ویژه مشخص شدن محل استخراج سنگ های به کار رفته در بخش های مختلف و تعیین معادن مربوط به هر دوره از معماری مجموعه توسط گروهی از باستان شناسان و زمین شناسان مورد مطالعه قرار گرفت که گزارش تکمیلی آن اواخر آرامسال تهیه می شود. وی افزود: هم اکنون عملیات خوانسازی و حفاظت های اضطراری برای نگهداری بقایای معماری انجام شده و با جمع آوری اطلاعات و تقسیم کار بین اعضای هیأت حفاری، کار تهیه وتدوین گزارش نهایی تا پایان سال جاری به اتمام خواهد رسید.

قدیمی ترین نیروگاه برق آبی خوزستان در ورطه فراموشی

حمید ثریانی

با اینکه روز به روز بر علم بشر افزوده می شود و ذهن جست وجوگر او گاه به اعماق اقیانوس ها و گاه در اوج کهکشان ها وفضا سیر می کند اما هنوز نتوانسته از تمامی ناشناخته های این دنیای پر رمز و راز پرده بردارد. این ناشناخته ها می توانند طبیعی، ماورایی و یا انسانی باشند.

برخی افراد که برای نخستین بار صنعتی را پایه گذاری کرده اند بی آنکه تعیین معادله ناشناخته های این دنیای پر رمز و راز پرده بردارد. این ناشناخته ها شناخته شوند از این دنیا کوچ کرده وبسیاری نیز پس از شناخته شدن فراموش شده اند.

نخستین نیروگاه برق آبی خوزستان به سال ۱۳۱۰ در شوشتر واقع در شمال استان خوزستان تأسیس شد. این نیروگاه تاریخی که به مدت ۱۸ سال برق شهرستان شوشتر را تأمین می کرد هم اکنون در شمال شرقی این شهر مهجور مانده است. ساکنان قدیمی و سالخورده شوشتر با نام «کارخانه برق نمکی» آشنایند و با شنیدن نام آن، بی درنگ خاطرات کوچه پس کوچه های باریک و تاریک آن زمان به ذهن شان خطور می کند.

مرحوم حاج علی نمکی شوشتری مؤسس این نیروگاه در سن ۴۵ سالگی با استفاده از لوازم اولیه بر روی آبشارهای شوشتر نیروگاه برق آبی کوچکی بنا کرد که ۱۱۰ ولت خروجی برق داشت. او توانست با سرمایه شخصی و با استفاده از جریان های مداوم آبشارها و آسیاب های محلی که به گویش شوشتری به آن «بغمی» می گویند، برای نخستین بار روشنایی را به مردم شوشتر هدیه دهد.

تا پیش از تأسیس این نیروگاه کوچک برق آبی، شهرداری با چراغ های نفتی، روشنایی شهر را تأمین می کرد. پس از آن شهرداری هم در کنار ۴۰۰ مشترک این نیروگاه، ماهیانه هزینه ای به عنوان حق اشتراک به آن مرحوم میتکر پرداخت می کرد. حق اشتراک هر خانوار ماهیانه ۴۵ ریال بود. سرانجام وی در سال ۱۳۲۶ وفات یافت. «حاج عبدالرحیم» فرزند هفتاد و پنج ساله این مرحوم می گوید: در سال ۱۳۱۰ با استفاده از یک پروانه مورد آهنین به عرض یک متر و طول سه متر و با استفاده از گردش یک دینام که از شرکت نفت مسجد سلیمان خریداری شده بود، کار خود را شروع کردیم. با دریچه ای آهنین جلو محلی به نام «شیواب» را می بستیم و هر غروب با جرقیل دستی آن را بالا می کشیدیم. آب توسط یک کانال از آبشارهای رودخانه گرگر «شعبه ای از رودخانه کارون» به روی پروانه جریان پیدا می کرد و برقی به میزان ۱۱۰ ولت تولید می شد. از ساختمان این نیروگاه که جنس آن ماسه و آهک بود، چهار لاین برق خارج می شد که هر لاین، برق بخشی از شهر را تأمین می کرد. عبدالرحیم نمکی شوشتری در ابتدا مأمور وصول بود و در سن ۱۲ سالگی در کنار پدر مسئولیت این نیروگاه و شش کارگر آن را بر عهده گرفت. وی می گوید: در شب های زمستانی و بارانی بارها اتفاق می افتاد که تسمه پاره می شد و ما ناچار بودیم تن خویش به آب سرد سپرده و تسمه پروانه را ترمیم یا تعویض کنیم. گاهی شبها نیز با یک فانوس و یک نردبان در کوچه های شهر می گشتیم تا پارگی خطوط برق ناشی از باد و باران را شناسایی و تعمیر کنیم.

از این کارخانه تا سال ۱۳۲۷ در شوشتر استفاده می شد تا اینکه نیروگاه دیزلی مستوفی و پس از آن شرکت آبیاری در سال ۱۳۲۸ تأسیس و از طریق چندین الکتروموتور پمپ، برق ۲۲۰ ولت شهر تأمین شد. این شرکت قطعات نیروگاه برق آبی نمکی را خریداری و تأمین برق شهر را بر عهده گرفت.

تنها خواسته دست اندرکار ساخت نخستین نیروگاه برق آبی از مسئولان، نمایش ماکت این نیروگاه در موزه آب اهواز و محل آبشارهای شوشتر و حفاظت از آثار تا به جا مانده از آن است. ساخت اینگونه بناهای تاریخی که با امکانات ابتدایی و تلاش فراوان صورت گرفته، بی تردید نقش ارزنده ای در شکل گیری تکنولوژی داشته است. آنها را از یاد نبریم.